

smo ostali kod kuće? Pa i tu da ostavimo one prve dve godine, kad je donekle čovečki razumljivo da su ljudi izgubili glave pod pobesnelom i krvoločnom austro-mađarskom čizmom. Ali devetstotina sedamnaeste čizma je ipak malo popustila, ili, ako volite, popustio je mehanizam te sile, koji se ipak ne može godinama držati u provođanju onako svirepog progonjenja milionskih masa. Ne malakšu ljute sluge, malaksaše konji dobri. Usudni pucanj Adlerov i pogibija austrijskog premiera Stürgkha dali su znak na popuštanje. Otvoren je austrijski rajhsrat, politički hapšenici, sem onih u Bosni i Hercegovini, gotovo su svi pušteni. Novine su dosta slobodno počele da pišu. Nacionalni ljudi, naročito omladina, počeli su da se slobodno sastaju i da bez okolišavanja raspravljaju o neminovnom oživotvorenju Jugoslavije i dužnostima, koje se nameću elementu koji je ostao u habzburškoj monarhiji, da to oživotvorenje podupre. Međutim legitimni predstavnici naroda ili barem većina njih i onda, kao i kroz čitavu 1918-u, manifestovahu neku bojažljivost, neki oportunizam, neko jednako računanje na dva železa u vatri, kako se onda govorilo, koje sve nije bilo odveć kuražno. Doduše taj obzir u velikim historijskim obrtima nije merodavan, ali nije bilo niti u srazmeri sa faktičnim opasnostima, ni sa onim što su radili legitimni predstavnici drugih naroda, a, što je glavno, bilo je takovo da je moglo da ozbiljno ugrozi našu internacionalnu poziciju u momentu sudbonosnih odluka. Treba se duhom preneti u 1917-u i 1918-u godinu, kad je Princ Sixtu i barunu Laakenu i dr. polazilo za rukom da mnogim zamorenim državicima engleskim, francuskim i američkim sugeriraju ideju o kompromisnom miru, o poštedi habzburške Austrije, (dakako, federalizovane itd.), koja će iz blagodarnosti da bude najsigurniji oslonac zapadnih sila protiv Boches-a, pa će se tek onda pravo oceniti, kakvu su opasnu igru igrali oni, koji u ime jugoslovenskog naroda pod Habzburgom, kao najrevolucionarniji maksimum, iznose ujedinjenje svih suplemenika, koji žive unutar granica, u autonomno telo pod prejasno vladajućom dinastijom Habzburško-Lorenskom. A tek docnije, kad ih početni oportunistički upečatak bude odveo dalje: Mariborska sugestija Kreka i dr. iz juna 1917 o minimalnom programu (Kranjska, Istra, Trst i Dalmacija), dok se onaj maksimalni od Majske deklaracije nebude mogao ostvariti; ekspedicija dva leadera jugoslovenskog kluba u Prag da bi nagovorili Svaz čeških poslanika da uđe u Seidlerov odbor za ustavnu reformu (koji je trebao da bude odgovor habzburgofilskim državicima u Washingtonu, Londonu i Parizu o mogućnosti preužetavanja stare Monarhije); pa glasanje čitavoga kluba za ratne kredite toj vladi. Kad je posle godinu dana predstavnik revolucionarne Austrije socijalist Dr. Renner u Saint Germainu pogledavajući na jednoga člana jugoslovenske delegacije, koji je bio član kabineta poslednje ratne vlade austrijske, govorio: »ne dolazite nam sa argumentom o produžavanju rata, meni koji sam glasao protiv ratnih kredita,« nije bila samo retorska gesta i jevtina ironija. Karakteristično za drukče shvatanje sudbonosnosti eventualnih oportunističkih izjava predstav-